

Avrupa Birliği'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığı'ndaki Üçüncü Taraf Rolünün Değerlendirilmesi

Taylan Özgür KAYA*

Özet

Bu makalenin amacı, AB'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığı'nın çözümüne yönelik olarak oynadığı üçüncü taraf rolünün değerlendirilmesidir. Bu makale, AB'nin Uyuşmazlığın çözümüne yönelik üçüncü taraf rolünün, tarafların uyuşmazlık davranışlarını, teşvik yapılarını değiştirmeye yönelik bir müdahale ile daha uzlaşmacı bir yöne doğru değiştirmeyi amaçlayan bir müdahale tipi olan yapısal müdahale şeklinde olduğu iddiasını ileri sürmektedir. Bu makale kapsamında AB'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığı kapsamında yapısal müdahale faaliyetleri olan 1991 yılında başlayan Madrid Barış Süreci'nin çok taraflı müzakerelerinin önemli çalışma gruplarından birinin başkanı olarak oynadığı etkin rol, uyuşmazlığın tarafları arasında diyalog için çok taraflı bölgesel bir forum sağlayan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı, AB'nin, Filistin'in devlet inşasına verdiği teknik ve mali destek, AB'nin Filistin'in kapasite inşası sürecine destek için başlattığı iki AGSP operasyonu, AB'nin, Filistin'in sosyo-ekonomik kalkınmasına verdiği destek, AB'nin, İsrail ve Filistinli sivil toplum örgütlerinin barışa yönelik ortak projelerine sağladığı mali destek ve cezalandırıcı bir yapısal müdahale davranışı olarak 2006 yılında Hamas'ın uyuşmazlık davranışını değiştirmek amacıyla Hamas'a karşı uyguladığı ekonomik ve siyasi yaptırımlar incelenecektir. AB'nin yapısal müdahale çerçevesindeki faaliyetlerinin başarısının değerlendirildiği sonuç bölümünde ise, Filistin ve İsrail arasındaki karşılıklı şiddet kısır döngüsünün İsrail-Filistin etkileşiminin temel dinamiği olduğundan kaynaklanan, Birliğin yapısal müdahale davranışının tek yönlü doğasından yani AB'nin, Filistin tarafı üzerindeki nüfuzunu gerek olumlu gerekse olumsuz teşvikler yoluyla Filistin tarafının uyuşmazlık davranışını değiştirmek için etkili bir şekilde kullanırken bunu İsrail tarafına karşı kullanamamasından ve Hamas örneğinde görüldüğü gibi

* Yard. Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Necmettin Erbakan Üniversitesi. E-mail: taylanozgurkaya@gmail.com.

AB'nin doğru müdahale aracını doğru zamanda kullanamamasından kaynaklanan nedenlerle, AB'nin yapısal müdahalede öngörüldüğü gibi gerek Filistin gerekse İsrail tarafının uyuşmazlık davranışlarını uzlaşmacı bir yöne doğru değiştirme konusundaki beklentileri karşılayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Arap-İsrail Uyuşmazlığı, Üçüncü Taraf Rolü, Yapısal Müdahale*

Analyzing the EU's Third Party Role in the Arab-Israeli Conflict

Abstract

This article aims to analyze the EU's role as a third party intervener in the Arab-Israeli Conflict. It argues that the EU's intervener role as a third party in the Arab-Israeli Conflict falls into the category of structural intervention which aims to change the incentive structure of conflicting parties in order to lead them to change their conflict behavior from being less conflictory to more conciliatory. Within the scope of this article, the EU's structural intervention activities including: the effective role played by the EU as the chair of one of the working groups in the multilateral track of Madrid Peace Process; multilateral regional framework of the Euro-Mediterranean Partnership; the EU's financial and technical aid to the Palestinian state-building efforts; the EU's support for Palestinian capacity building efforts, through its ESDP operations; the EU's huge financial aid to the Palestinian socio-economic development; its financial support to bilateral cooperative programs of peace-oriented NGOs on both sides; and the EU's use of economic and political sanctions on Hamas as a punitive form of structural intervention to change its conflict behavior, are examined. As a result of this analysis, it is concluded that in spite of its structural intervention efforts, the continuation of the vicious cycle of mutual violence between the Israelis and the Palestinians; unilateral nature of the EU's structural intervention efforts in the sense that the Union utilized positive or negative incentives only against Palestinian side but not Israeli side; the EU's inability to use right structural intervention tools in the right place at the right time as seen in the case of sanctions on Hamas prevented it to change the conflict behaviors of both sides from being less conflictory to more conciliatory.

Keywords: *European Union, Arab-Israeli Conflict, Third-Party Role, Structural Intervention*

Giriş

Orta Doğu bölgesi, coğrafi olarak Avrupa'ya olan yakınlığı ve Avrupa'nın enerji güvenliği için hayati önemde olması nedeniyle Avrupa Birliği (AB) için önemli bir bölge olmuştur. Bu noktaları biraz daha açmak gerekirse, ilk olarak bölgenin Avrupa'ya olan coğrafi yakınlığı bölgede ortaya çıkabilecek istikrarsızlık ve güvensizlik ortamının Avrupa'nın istikrar ve güvenliğini olumsuz yönde etkileme potansiyeli, bölgenin güvenlik ve istikrarını AB için önemli kılmaktadır. Özellikle, bölgede ortaya çıkabilecek radikal İslami hareketlerin yükselişi, terörizm ve yasa dışı göç AB tarafından önemli güvenlik tehditleri olarak görölmektedir. İkinci, olarak Avrupa ülkeleri Orta Doğu'daki doğal enerji kaynaklarına bağımlıdırlar ve bu nedenle petrol ve doğal gaz gibi doğal enerji kaynaklarının bölgeden Avrupa'ya ulaşımını kesintiye uğratabacak herhangi bir istikrarsızlığın ortaya çıkmasını kendi enerji güvenliklerine yönelik bir tehdit olarak algılamaktadırlar. Buna bağlı olarak da 1970'lerin başından itibaren, özellikle Avrupa Siyasi İşbirliği'nin oluşturulmasından sonra, Arap-İsrail Uyuşmazlığı 1970'li ve 80'li yıllarda Avrupa Topluluğu (AT), 1990'lı yıllardan itibaren de AB dış politikasının önceliklerinden biri haline gelmiştir.

Arap-İsrail Uyuşmazlığı, 2003 yılında kabul edilen 'Avrupa Güvenlik Stratejisinde' Avrupa'nın bütün kaynakları ile çözüme katkıda bulunması gereken stratejik bir önceliği olarak tanımlanmıştır. Bunun yanında Uyuşmazlık, AB yetkilileri tarafından Orta Doğu'daki bütün uyuşmazlıkların 'anası' olarak tanımlanmaktadır.¹ Diğer bir deyişle, diğer bütün anlaşmazlıkların çözümünün doğrudan bağlı olduğu Orta Doğu'nun güvenliğine yönelik stratejik bir tehdit olarak algılanmaktadır.² Bu nedenle, AT üyesi devletler 1970'lerin başından itibaren Uyuşmazlığın çözümü için üçüncü bir taraf olarak aktif bir şekilde müdahil olmaya çalışmışlardır.

Her ne kadar AT üyesi ülkeler 1970'li ve 1980'li yıllarda Uyuşmazlığın çözümü için üçüncü taraf olarak müdahil olmaya çalışsalar da barış sürecindeki tek arabulucu olma statüsünü kaybetmek istemeyen ABD'nin ve AT üyesi ülkeleri Arap yanlısı olarak gören İsrail'in karşı çıkması sonucu başarılı olamamışlardır. Bu dönemde AT süreçten dışlanmış ve adeta yedek kulübesine mahkûm bir oyuncu durumuna düşmüştür. AT, Uyuşmazlığa yönelik bir dizi deklarasyon³ ilan etmesine ve AT temsilcilerinin bölgeye yapmış oldukları

1 AB Konseyi Genel Sekreterliği yetkilisi ile yapılan mülakat, 26 Ekim 2009.

2 Ibid.

3 Bu deklarasyonların başlıcaları şunlardır: 1973 tarihli Brüksel Deklarasyonu, 1977 tarihli Londra Deklarasyonu, 1980 tarihli Venedik Deklarasyonu ve 1999 tarihli Berlin Deklarasyonu.

ziyaretlere⁴ rağmen Uyuşmazlığın çözümü açısından üçüncü bir taraf olarak önemli bir varlık gösterememiştir.⁵ Bu dönemde, iki süper güç olan ABD doğrudan, Sovyetler Birliği ise dolaylı olarak önemli üçüncü taraf aktörleri olmuşlardır.⁶ Joel Peters'in deyiimiyle AT'nin, 1970'li ve 80'li yıllarda benimsemiş olduğu pozisyon ve diplomasi, Arap-İsrail Uyuşmazlığı'nın barışçı çözümüne yönelik olarak Topluluk tarafından arzu edilen önemli üçüncü taraf rolünü AT'ye kazandıramamıştır.⁷

1990'lı yılların başlarından itibaren AB'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığının çözümüne yönelik çabalarındaki üçüncü taraf rolü artmaya başlamıştır. Bu dönemde AB adeta 1970'li yıllardan sonra oyuna tekrar dahil olmuş ve 1990'lı yıllarda başlayan Orta Doğu Barış Süreci'nde aktif bir üçüncü taraf rolü oynamaya başlamıştır. Bir AB yetkilisinin deyiimiyle AB 1990'lı yıllarda Uyuşmazlığın çözümüne yönelik çabalarda bir oyuncu durumuna gelmiş başka bir deyişle oyuna dahil olmuştur.⁸ AB, 1991 yılında başlayan Madrid Barış Süreci'nin çok taraflı boyutuna aktif bir şekilde katılmış ve çok taraflı barış müzakerelerinin önemli çalışma gruplarından Bölgesel Ekonomik Kalkınma Çalışma Grubunun (BEKÇG) başkanlığını üslenmiştir. Bunun yanında AB, 1995 yılında Barselona Süreci'ni diğer bir ifadeyle Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nı başlatmış ve bu sayede çatışan tarafların bir araya gelerek önemli bölgesel meseleleri tartışabilecekleri çok taraflı bir forum oluşturmuştur. Bu yapı, 1990'lı yılların ikinci yarısında çatışan taraflar arasında güven inşa edilmesi ve çatışan tarafların Uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik rasyonel hesaplamalarında bir değişim sağlanması için uygun bir ortamın yaratılmasına katkıda bulunmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren AB oluşmakta olan Filistin Yönetimi'nin ve Barış Süreci'nin en önemli mali destekçisi durumuna gelmiştir. AB sağladığı önemli

4 İlk olarak AT dönem başkanlığını yürüten Lüksemburg'un Dışişleri Bakanı Gaston Thorn 1980 sonbaharında, sonrasında AT dönem başkanlığını yürüten Hollanda'nın Dışişleri Bakanı Albert Van der Klaauw 1981 baharında bölge ülkelerinin bir Avrupa barış girişimi konusundaki nabzını yoklamak için bölge turuna çıkmışlardır. Ancak Arap ülkelerinin olumlu tavrına karşın İsrail'in olumsuz yaklaşımı AT ülkelerinin böyle bir girişimden vazgeçmesine neden olmuştur.

5 Ilan Greilsammer ve Joseph Weiler, *Europe's Middle East Dilemma: The Quest for a Unified Stance* (Boulder: Westview Press, 1987), s. 103.

6 Greilsammer ve Weiler, 1987, s. 103.

7 Joel Peters, "Europe and the Middle East Peace Process: Emerging from the Sidelines", içinde Stelios Stavridis, Theodore Coulombis, Thanos Veremis ve Neville Waites, der., *The Foreign Policies of the European Union's Mediterranean States and Applicant Countries in the 1990s* (Great Britain: Macmillan Press Ltd, 1999), s. 300.

8 AB Konseyi Genel Sekreterliği yetkilisi ile yapılan mülakat, 4 Kasım 2009.

miktardaki mali yardımla İsrail ve Filistinliler arasındaki barış sürecinin inşasında önemli bir rol oynamıştır.

Bu kapsamda, bu makale AB'nin Arap-İsrail sorununun çözümüne yönelik olarak ne tip bir üçüncü taraf rolü oynadığı sorusuna cevap aramaktadır. Bu soruya cevap olarak bu makale 1990'lı yıllardan itibaren AB'nin Uyuşmazlığın çözümüne yönelik üçüncü taraf rolünün yapısal müdahale şeklinde olduğu iddiasını ileri sürmektedir. Bu makale, Birliğin üçüncü taraf olarak çabalarının ortaya çıkan sorunları anlık müdahalelerle çözmek yerine daha uzun vadede çatışmanın yapısını değiştirmeye yönelik olduğunu ileri sürmektedir. AB'nin üçüncü taraf olarak oynadığı rol uyuşmazlığın yapısını değiştirmek suretiyle tarafların uyuşmazlık davranışlarını değiştirmeye yöneliktir. Bu sayede AB tarafların Uyuşmazlığın devamına yönelik rasyonel hesaplarını değiştirecekleri ve daha az çatışmaya ve daha fazla uzlaşmaya yönelik tutumlar benimseyecekleri beklentisi içinde olmuştur.

Bu çerçevede, bu makalenin amacı AB'nin 1990'lı yılların başından bu yana Uyuşmazlığın çözümüne yönelik takip ettiği yapısal müdahale faaliyetlerini incelemektir. Bu kapsamda makalenin ilk bölümünde bir üçüncü taraf rolü olarak yapısal müdahale kavramı tartışılacaktır. İkinci bölümde ise AB'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığı'nın çözümüne yönelik yapısal müdahale faaliyetleri incelenecektir. Sonuç bölümünde ise AB'nin yapısal müdahale çerçevesindeki faaliyetlerinin başarısı değerlendirilecektir.

Yapısal Müdahale Kavramı

Uluslararası aktörler dış politika amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla kendi çevrelerini şekillendirmek ve diğer aktörlerin davranışlarını etkilemek için sıklıkla üçüncü taraf rolleri benimsemektedirler.⁹ Bu müdahale bazı durumlarda uyuşmazlık tarafları arasındaki iletişim sürecini kolaylaştırmak için tarafların etkileşimlerine müdahil olmayı içerirken, bazı durumlarda da çatışma ortamının yapısını değiştirmek yoluyla müdahil olmayı içermektedir. Üçüncü taraf müdahalelerinden ilki olan uyuşmazlık dönüşümü gerilimlerin ortadan kaldırılması, çıkarların yeniden tanımlanması veya ortak mecralar oluşturulmasına yönelik etkileşim süreçleri vasıtasıyla uyuşmazlık tarafları arasında uzlaşma sağlamaya yönelik çabaları içermektedir.¹⁰ Bu kapsamdaki müdahaleler

9 Nimet Beriker, "Conflict Resolution: The Missing Link Between Liberal and International Relations Theory and Realistic Practice", içinde Dennis J. D. Sandole, vd., der., *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*, (Oxon: Routledge, 2009), s. 265.

10 Paul C. Stern ve Daniel Druckman, *International Conflict Resolution After the Cold War*, (Washington: National Academy Press, 2000), s. 5.

işlevsel olmayan ilişkileri olumlu ilişkilere dönüştürmeyi ve taraflar arasında ortak bir entelektüel ve değer alanı inşa etmeyi amaçlamaktadır.¹¹ Bu kapsamda, kolaylaştırıcı arabuluculuk, sorun çözme atölyeleri (gayri resmi diploması/ paralel diploması), uyuşmazlık çözümü eğitimleri ve uyuşmazlık sonrası iyileştirme, üçüncü taraf aktörlerinin uyuşmazlık dönüşümü kapsamında kullandıkları müdahale araçlarıdır.¹² Bu tip girişimler taraflar arasındaki ilişkiler üzerinde olumsuz etkileri olan güven eksikliği ve olumsuz algılarla ilgili sorunlarla başa çıkmak için geliştirilmişlerdir.¹³

İkinci tip üçüncü taraf müdahalesi ise yapısal müdahaledir. Yapısal müdahale, tarafların uyuşmazlık davranışlarını değiştirmek beklentisiyle tarafların teşvik yapılarını değiştirmeye yönelik bir müdahale davranışıdır.¹⁴ Diğer bir ifadeyle tarafları daha az çatışmaya ve daha fazla uzlaşmaya teşvik edecek mekanizma ve yapıların oluşturulması suretiyle tarafların uyuşmazlık davranışlarını değiştirmeye yönelik bir üçüncü taraf müdahalesidir. Nimet Beriker altı tip yapısal müdahale davranışı olduğunu ileri sürmüştür. Bunlardan ilki olumlu teşviklerdir ve çatışan tarafların uyuşmazlık davranışlarını değiştirerek daha barışçıl olmalarını sağlamak amacıyla taraflara önerilen mali ve/veya siyasi ödülleri içermektedir.¹⁵ Barış inşası ve barışı sürdürme ise demokratik sürecin uyuşmazlığın yapısal nedenlerini ortadan kaldıracığı beklentisiyle seçim sistemleri, finansal reformlar ve anayasa yazımı gibi demokratik kurumların inşasında ve geliştirilmesinde taraflara yardım edilmesini içermektedir. Buna ek olarak, uyuşmazlığı kontrol altına almak için bölgeye barış kuvveti gönderilmesi de bu tip müdahalenin kapsamında değerlendirilmektedir. Üçüncü tip yapısal müdahale ise uyuşmazlık tarafları arasında çıkarların çok fazla çatışmadığı ve işbirliği için daha elverişli olan eğitim, kültür, ticaret ve spor gibi alçak politika konularında karşılıklı işbirliği programlarını teşvik etmeyi içermektedir. Dördüncü tip müdahale olarak olumsuz teşvikler, tarafların davranışlarını ve uyuşmazlığın yönünü değiştirmek amacıyla uyuşmazlığın taraflarının tamamından veya sadece birinden daha önceden sunulan ekonomik ve/

11 Beriker, 2009 (a), s. 265.

12 Nimet Beriker, "Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözümü ve Liberal Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dış Siyaset Araçlarına Bütüncül Bir Yaklaşım", içinde Nimet Beriker, der., *Çatışmadan Uzlaşmaya: Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009), s. 17.

13 Beriker, 2009 (b), s. 17.

14 Doğa Ulaş Eralp ve Nimet Beriker, "Assessing the Conflict Resolution Potential of the EU: The Cyprus Conflict and Accession Negotiations", *Security Dialogue*, Cilt. 36, No. 2, 2005, s. 176.

15 Beriker, 2009 (b), s. 17.

veya siyasi ödüllerin geri çekilmesini içermektedir. Beşinci tip müdahale olan güç kullanımlı arabuluculuk, güç kullanımı veya rekabetçi taktikler kullanımı suretiyle uyuşmazlığın taraflarını bir anlaşmaya zorlama durumunu içermektedir. Son müdahale tipi olan askeri müdahale ise uyuşmazlığı sona erdirmek veya en azından yönünü değiştirmek amacıyla üçüncü tarafça yapılan askeri müdahaleyi içermektedir.¹⁶ Bu açıdan bakıldığında yapısal müdahale, ödüller ve sözler verme, sosyo-ekonomik kalkınma, kurum inşası ve sosyo-kültürel açıklığa yatırım yapma gibi olumlu iktisadi ve siyasi teşvikler ve verilen ödüllerin geri çekilmesi, ambargo uygulanması ve tehdit gibi cezalandırıcı araçlar veya diğer bir ifadeyle olumsuz teşvikler yoluyla tarafların teşvik yapılarını değiştirmeye yönelik bir müdahale davranışdır.¹⁷

Altunışık ve Çuhadar, Beriker'in tanımını geliştirerek yapısal müdahaleyi üçüncü tarafların bir çatışmayı çözmeye yönelik kurum inşa çabaları olarak tanımlamışlardır. Bu çabalar toplumsal sermayenin inşasına katkı yapılmasını, yasal ve siyasal kurumların oluşturulması ve muhafaza edilmesini, uyuşmazlığın şiddete başvurulmadan yürütülmesini ve tarafları uzlaşmaya yönlendirmek için teşviklerin verilmesini ve uyuşmazlığa duyarlı kalkınma yardımı sağlanmasını içermektedir.¹⁸ Bu strateji, arabuluculuğun, sadece taraflara müzakereler yoluyla bir çözüme ulaşmak için yardımcı olmayı yani kolaylaştırıcı arabuluculuğu kapsamadığı, aynı zamanda uyuşmazlık taraflarının uyuşmazlığın çözümünü konusundaki rasyonel hesaplarını değiştirmeye olanak sağlayacak elverişli bir ortamın yaratılmasına yardımcı olmayı kapsadığı inancına dayanmaktadır.¹⁹ Diğer bir ifadeyle başarılı bir arabuluculuk girişimi için kolaylaştırıcı arabuluculuğun, tarafların uyuşmazlık davranışlarını, teşvik yapılarını değiştirmeye yönelik bir müdahale değiştirmeyi amaçlayan bir çaba, yani yapısal bir müdahale ile tamamlanması gerektiği vurgulanmıştır. Altunışık ve Çuhadar'a göre üçüncü taraflar, uyuşmazlıkların çözümü için yapısal müdahale kapsamında kurum inşası ve kapasite inşası gibi olumlu teşvikler yanında verilen ödüllerin geri çekilmesi veya çekilme tehdidi gibi cezalandırıcı araçlar veya diğer bir ifadeyle olumsuz teşvikler kullanarak uyuşmazlığın barışçı çözümü için uygun bir ortam yaratmaya çabalamaktadırlar.²⁰

16 Beriker, 2009 (b), s. 11.

17 Beriker, 2009 (a), s. 265.

18 Meliha Altunışık ve Esra Çuhadar, "Turkey's Search for Third Part Role in Arab-Israeli Conflicts: A Neutral Facilitator or a Principal Mediator?", *Mediterranean Politics*, Cilt. 15, No. 3, 2010, s. 377.

19 Altunışık ve Çuhadar, 2010, s. 377.

20 Ibid.

Literatürdeki bu yaklaşımlarından hareket edecek olursak bir üçüncü taraf rolü olarak yapısal müdahaleyi uyuşmazlık taraflarının, uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik teşvik yapılarını uyuşmazlığın çözümü için uygun bir ortam yaratarak yani uyuşmazlığın yapısını değiştirmek suretiyle dönüştürmeyi amaçlayan bir üçüncü taraf müdahale davranışı olarak tanımlayabiliriz.

AB'nin Yapısal Müdahale Faaliyetleri

Giriş bölümünde belirtildiği gibi AB, enerji güvenliğini garanti altına almak, coğrafi yakınlık nedeniyle bölgedeki olası istikrarsızlık ve güvensizlik ortamının Avrupa'nın istikrar ve güvenliğini olumsuz yönde etkilemesini önlemek amacıyla 1970'lerden bu yana bölgede en önemli istikrarsızlık kaynağı olarak görülen Arap-İsrail Uyuşmazlığı'nın çözüm sürecine üçüncü bir taraf olarak müdahil olmaya çabalamıştır. Bu çabalarına rağmen AB, giriş bölümünde belirtilen nedenler dolayısıyla ancak 1990'lı yıllardan itibaren Arap-İsrail Uyuşmazlığı'na üçüncü taraf olarak müdahil olmayı başaramıştır. Her ne kadar AB, 2000'li yıllarda taraflar arasındaki müzakereler için kolaylaştırıcı arabuluculuk faaliyetlerini yürütmek için kurulan Orta Doğu Dörtlüsü'nün²¹ bir parçası olsa da ABD'nin bu alandaki başat arabulucu rolünü paylaşma noktasına gelememiştir.

AB temsilcileri her ne kadar 2001 yılı Nisan ayında İsrail Savuma Güçleri ile Beytüllahim'deki Yeniden Doğuş Kilisesinde²² abluka altında tuttıkları Filistinli militanlar arasında kolaylaştırıcı arabuluculuk rolü oynayarak bu mikro-güvenlik krizinin çözümünde aktif rol oynasalar da bu bireysel bir girişim olarak kalmıştır.²³ AB'nin karşı karşıya kaldığı bir dizi kısıt AB'nin etkin bir

21 10 Nisan 2002 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Kofi Annan, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı İgor İvanov, İspanya Dışişleri Bakanı Josep Pique ve AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana Orta Doğu'daki son durumu tartışmak üzere Madrid'te bir araya gelmişlerdir. Bu toplantıda alınan kararla, ABD, BM, Rusya Federasyonu ve AB'den oluşan Orta Doğu Dörtlüsü, Orta Doğu'daki uyuşmazlığın çözümü yönünde taraflar arasında arabuluculuk faaliyetleri yürütmek ve bölgedeki gelişmelere kolektif bir şekilde cevap verilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bakınız, Urfan Khaliq, *Ethical Dimension of the Foreign Policy of the European Union: A Legal Appraisal* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), s. 282.

22 Beytüllahim'deki Yeniden Doğuş Kilisesi, Hz. İsa'nın doğduğuna inanılan mağaranın üzerine inşa edildiği için Hıristiyanlar tarafından kutsal kabul edilen bir mekandır.

23 2002 yılındaki 'Savunma Kalkanı' operasyonu sırasında İsrail askeri güçleri Filistinli militanları Beytüllahim'deki Yeniden Doğuş Kilisesi'nde kuşatma altına almışlardır. 2 Nisan'da başlayan kuşatma ancak 10 Mayıs'ta AB'nin 13 Filistinli militana sığınma hakkı tanınmasıyla sona ermiştir. Bu süreçte AB'nin Orta Doğu Barış Süreci Özel Temsilcisi Miguel Angel Moratinos, AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana ve AB dönem

arabulucu olarak uyuşmazlığın çözüm sürecine müdahil olmasına engel olmuştur. Özellikle AB'de, dış ve güvenlik politikası konularında üye devletlerin son sözü söyleme hakkını ellerinde bulundurmaları Orta Doğu gibi ulusal çıkarların birbiriyle çoğunlukla çatıştığı bölgeler söz konusu olunca devletler arasında ortak bir noktada buluşmayı zorlaştırmıştır. AB'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığı'ndaki performansına bakıldığında üye devletlerin birçok defalar ortak bir noktada buluşamamaları hatta bazı durumlarda farklı tutumlar benimsemeleri uyuşmazlık taraflarının gözünde AB'nin inandırıcılığını azaltmış ve etkin bir arabulucu rolü oynama kapasitesini zayıflatmıştır.²⁴

Diğer yandan giriş bölümünde belirtildiği gibi, AB'yi Arap/Filistin yanlısı olarak gören İsrail'in AB'nin aktif bir arabulucu olarak barış müzakerelerine dahil olması konusundaki isteksizliği, ABD'nin barış müzakerelerindeki başat rolünü koruma isteği ile birleştğinde AB'nin kolaylaştırıcı arabuluculuk konusunda etkin bir üçüncü taraf olarak uyuşmazlık çözümüne dahil olmasını engellemiştir. Bu ortamda kolaylaştırıcı arabulucu rolünü oynama konusunda etkisiz kalan AB, çoğunlukla ABD tarafından yürütölen kolaylaştırıcı arabuluculuk çabalarını tamamlayacak uyuşmazlık taraflarının, uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik teşvik yapılarını uyuşmazlığın çözümü için uygun bir ortam yaratarak dönüştürmeyi amaçlayan yapısal müdahale tarzında bir üçüncü taraf rolü benimsemiştir.

AB'nin yapısal müdahale kapsamındaki faaliyetlerini yedi başlık altında inceleyebiliriz. Bunlardan ilki, AB'nin etkin bir üçüncü taraf olarak ilk kez Arap-İsrail barış sürecine dahil olduğu 1991 yılında başlayan Madrid Barış Süreci'nin çok taraflı müzakerelerinin önemli çalışma gruplarından BEKÇG'nin başkanı olarak oynadığı etkin roldür. İkincisi, uyuşmazlığın tarafları arasında diyalog için çok taraflı bölgesel bir forum sağlamak suretiyle taraflar arasında güven inşa edilmesine olanak sağlayan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'dır. Üçüncüsü kurum inşası yani AB'nin barış sürecinin önemli bir parçası olarak Filistin'in devlet inşasına verdiği teknik ve mali destektir. Dördüncüsü, AB'nin yine barış sürecinin bir parçası olarak Filistin'in kapasite inşa sürecine verdiği destektir. Beşincisi, AB'nin uyuşmazlığın ardındaki yapısal nedenlerden biri olarak gördüğu Filistin'in az gelişmişliği ile mücadele edebilmek amacıyla Filistin'in

başkanlığını yürüten İspanya'nın dışişleri bakanı Josep Pique İsraililer ve Filistinliler arasında kolaylaştırıcı arabuluculuk çabaları yürütmüş ve kuşatmanın kaldırılması konusunda taraflar arasında bir anlaşmaya varılmasına yardımcı olmuşlardır.

24 Daha fazla ayrıntı için bakınız, Taylan Özgür Kaya, *The Middle East Peace Process and the EU: Foreign Policy and Security Strategy in International Politics* (London: I.B. Tauris, 2012).

sosyo-ekonomik kalkınmasına verdiği destektir. Altıncısı, AB'nin 2006'da Hamas hükümetine karşı Orta Doğu Dörtlüsü tarafından ortaya konan üç ilkeyi uygulamadığı gerekçesiyle uyguladığı ambargo yani cezalandırıcı tarzda yapısal müdahaleyi içermektedir. Yedincisi, AB'nin uyuşmazlığa taraf olan İsrail ve Filistin toplumları arasında güvenin yeniden inşa edilmesine katkı sağlamak amacıyla her iki taraftaki barış yanlısı sivil toplum örgütlerine verdiği mali desteği kapsamaktadır.

Madrid Barış Süreci'nin Çok Taraflı Boyutu ve AB

Daha önce de belirtildiği gibi AB, Uyuşmazlığa etkin bir üçüncü taraf olarak ilk kez Madrid Barış Süreci'nin çok taraflı boyutuna yaptığı önemli katkı ile dahil olmuştur. Amaçları ve doğası açısından bakıldığında çok taraflı müzakereler yapısal müdahale açısından ideal bir örnek teşkil etmekteydi. Amaçları açısından bakıldığında çok taraflı müzakereler, uyuşmazlığın yapısal nedenlerini ortadan kaldırmayı, taraflar arasında güven inşa etmeyi ve daha da önemlisi çatışan tarafların Uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik rasyonel hesaplamalarında bir değişim sağlanması için uygun bir ortamın yaratılmasına yardımcı olmayı hedeflemekteydi.

İlk olarak, çok taraflı müzakereler taraflar arasındaki ikili müzakerelerdeki ilerlemeyi kolaylaştırmak için ihtiyaç duyulan karşılıklı güven inşasını sağlamak amacıyla İsrail ve Arap devletleri arasında her iki tarafı da ilgilendiren alçak politika²⁵ konuları olan teknik meselelerin görüşüldüğü ayrı bir müzakereler platformu oluşturmayı hedeflemiştir.²⁶ Başka bir ifadeyle, çok taraflı müzakereler ikili müzakerelerdeki ilerlemeyi kolaylaştıracak bir paralel diplomasi aracı olarak kullanılmıştır. İkinci olarak, çok taraflı müzakereler ile bölgeyi ilgilendiren sorunların bölge düzeyinde tartışılması hedeflenmiştir.²⁷ Çok taraflı müzakerelerin ilgilendiği konulara bakacak olursak bunlar çözümü uzun vadede bölgede güvenliğin pekişmesi için gerekli olan ulusal sınırları aşan su kaynakları, çevre, bölgesel ekonomik kalkınma ve mülteciler gibi alçak politi-

25 Realist uluslararası ilişkiler kuramına göre, bir devletin ilgilenmesi gereken meseleler arasında bir hiyerarşi bulunmaktadır. Buna göre askeri güvenlik ile ilgili stratejik meseleler daha yüksek öneme ve önceliğe sahipken ekonomik ve sosyal meseleler daha düşük öneme sahiptirler. Bu nedenle daha yüksek öneme sahip ve devletlerin öncelikle ilgilenmesi gereken askeri ve stratejik meseleler 'yüksek politika' olarak adlandırılırken, daha düşük öneme sahip olan ekonomik ve sosyal meseleler 'alçak politika' olarak adlandırılmaktadır.

26 Joel Peters, *Pathways to the Peace: The Multilateral Arab-Israeli Talks* (London: The Royal Institute of International Affairs, 1996), s. 5.

27 Peters, 1996, s. 5.

ka olarak nitelendirebileceğimiz meselelerdir.²⁸ Joel Peters'in ifadesiyle, çok taraflı müzakereler, İsrail ve Arap Devletlerine daha az ihtilaflı konularda görüş alışverişinde bulunabilecekleri, işbirliği şekilleri geliştirebilecekleri, bölgesel düzeyde gelecek için yaratıcı çözüm ve planlar oluşturabilecekleri alternatif bir diplomatik platform sunmuştur.²⁹

Çok taraflı müzakereler uluslararası işbirliğine yönelik fonksiyonalist ve liberal bir yaklaşımı yansıtmaktaydı. Bu yaklaşım, birbirine, sürekli genişleyen ve iç içe geçmiş ekonomik, teknik ve refah bağları ile bağlanmış Orta Doğu devletlerinin zamanla aralarındaki siyasi ve ideolojik rekabeti ve düşmanlığı geride bırakacakları inancına dayanmaktaydı.³⁰ Bu yaklaşım özünde, her iki tarafı ilgilendiren konularda devam edecek olan işbirliği sürecinin zamanla uzun yıllardır devam eden düşmanlıkları ortadan kaldıracığı ve zamanla yeni bir paylaşılan ihtiyaçlar algısının düşmanlıkların yerini alacağı inancına dayanmaktaydı. Bu yaklaşıma göre, taraflar arasında sürekli devam eden etkileşime eşlik edecek olan öğrenme süreci tarafların uyuşmazlığa yönelik tutumlarında köklü bir değişikliğe neden olacak ve uzun vadede tarafların beklentilerinin uyumlu hale gelmesi ve işbirliğine dayalı davranış normlarının kurumsallaşması ile sonuçlanacaktı.³¹ Diğer bir ifadeyle, yapısal müdahalede öngörüldüğü gibi çok taraflı müzakereler yoluyla oluşturulacak işbirliği ve etkileşim ortamının zamanla tarafların uyuşmazlık davranışlarını değiştireceği ve tarafların daha barışçıl davranış normları geliştirmesine olanak sağlayacağı beklenmekteydi.

Çok taraflı müzakereler beş çalışma grubu kapsamında yürütülmekteydi: su kaynakları, çevre, mülteciler, silahların kontrolü ve bölgesel güvenlik, bölgesel ekonomik kalkınma. Bu çalışma gruplarından gerek katılımcı sayısı gerekse yürüttüğü proje ve faaliyetler açısından en büyük ve en aktifi olan BEKÇG'nin başkanlığını AB yürütmekteydi.³² BEKÇG, taraflar arasında herkesin yararına işleyecek ilişkiler geliştirilmesini ve Orta Doğu'yu bir bütün olarak kapsayacak yeni bir ekonomik refah döneminin inşa edilmesini hedeflemekteydi.³³ Çalışma grubunun oluşturulmasındaki temel mantık, Orta Doğu'da kalıcı barışa,

28 Ibid.

29 Joel Peters, "Can the Multilateral Middle East Talks be Revived?", *Middle East Review of International Affairs (MERIA)*, Cilt. 3, No. 4, Aralık 1999, s. 4.

30 Peters, 1999 (a), s. 302.

31 Peters, 1999 (a), s. 302.

32 Peters, 1996, s. 46; Rory Miller, "Troubled Neighbours: The EU and Israel", *Israel Affairs*, Cilt. 12, No. 4, Ekim 2006, s. 643.

33 Peters, 1996, s. 46.

ancak taraflar arasında üzerinde uzlaşılan iki taraflı anlaşmaların bölgedeki bütün taraflar arasında kurulacak uzun dönemli ekonomik işbirliği süreçleri ile tamamlanması ile ulaşılabileceği inancıydı.

AB, BEKÇG'nin başkanı olarak bölgedeki taraflar arasında gelecekteki ekonomik işbirliği için fikirler üretmek ve girişimlerde bulunmakla yükümlüydü.³⁴ AB, bu kapsamda tarafları, aralarında gelecekteki ekonomik ilişkilerin uzun dönemli doğası hakkında fikirler üretme ve bölgesel işbirliğine yönelik çabaları destekleyecek potansiyel kurumsal mekanizmalar hakkında bir vizyon geliştirme konusunda teşvik etmiştir. 1994 Haziranında Rabat'ta yapılan toplantıda bölgedeki taraflar bölgesel ekonomik işbirliği adına bir dizi ilke üzerinde anlaşmışlardır. Buna göre ilk olarak taraflar kapasitelerin bir araya getirilerek bir havuzda toplanması ve ortak sorunlarla hep birlikte eşgüdüm içinde ilgilenilmesi gereği üzerinde uzlaşmışlardır. Bunun yanında özel sektörün daha etkin bir rol oynayabilmesinin önündeki engellerin kaldırılması, bölgesel ticaretin geliştirilmesi, yatırımların önündeki engellerin kaldırılması, altyapının güçlendirilmesi ve bölge içinde mal, hizmet, işgücü ve sermayenin serbest dolaşımının teşvik edilmesi konusunda uzlaşmışlardır. Bu uzlaşılan ilkelerin uygulanmasını denetlemek amacıyla Rabat'taki toplantıda Mısır, İsrail, Ürdün, Filistin, AB, ABD, Rusya, Japonya, Kanada, Suudi Arabistan, Tunus ve Norveç'ten oluşan bir İzleme Grubu oluşturulmuştur. Bu İzleme Grubunun başkanlığını AB, bölgedeki diğer Uyuşmazlık tarafları olan Mısır, İsrail, Ürdün ve Filistin ile paylaşmıştır. Daha sonrasında BEKÇG kapsamında yürütülen faaliyetlerin daha iyi eşgüdümünü sağlamak amacıyla 1995 Kasımında Amman'da yapılan zirvede Amman'da daimi bir sekreteryaya kurulması konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Yönetimini AB ile birlikte bölgesel taraflar olan Mısır, İsrail, Ürdün ve Filistin'in yürüttüğü Sekreteryaya, o dönem için barış süreci kapsamında oluşturulan ve işleyen ilk ve tek bölgesel kurum olmuş³⁵ ve bu kapsamda bölgesel ekonomik bütünleşmeyi geliştirmek amacıyla çoğunlukla teknik konularda bir dizi bölgesel toplantı ve çalıştay organize etmiştir. Bu açıdan bakıldığında BEKÇG Sekreteryası'nın kurulması, çok taraflı barış sürecinin kurumsallaşması ve bölgesel işbirliğinin yürütülmesinin bölgedeki tarafların kendi inisiyatifine bırakılması yönünde çok önemli bir adım olmuştur.³⁶

Çok taraflı müzakereler bölgedeki ülkeler arasında gelecekteki bölgesel ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin doğasını belirleyecek bir dizi ilke,

34 Peters, 1999 (a), s. 303.

35 Peters, 1999 (a), s. 306.

36 Peters, 1999 (b), s. 5.

norm, kural ve karar verme prosedürü geliştirebilmesine olanak sağlamıştır.³⁷ Joel Peters'in deyimiyle, genelde çok taraflı müzakereler, özelde ise BEKÇG, gerek bölge ülkelerinin kendi aralarında gerekse bölge ülkeleri ile uluslararası toplum arasında Orta Doğu bölgesinde işbirliğine dayalı yeni bir düzenin kurulabilmesi için gerekli koşulların oluşturulmasına yönelik eşsiz bir ortaklık kurma olanağı sunuştur.³⁸ Bölge özelinde bakıldığında BEKÇG İsrail ve Araplar arasında siyasi bağlar ve işbirliği kurulmasına olanak sağlamıştır.³⁹ Bu açılarından bakıldığında genelde çok taraflı müzakerelerin özelde ise AB'nin başkanlığını üstlendiği BEKÇG'nin oluşturduğu çok taraflı işbirliği ve etkileşim ortamı ve işbirliği mekanizmaları, yapısal müdahalede öngörüldüğü gibi zamanla tarafların uyuşmazlık davranışlarında bir değişime neden olacak daha barışçıl davranış normları geliştirmelerine yönelik çok önemli adımlar atılmasına olanak sağlamıştır. Ancak bu alandaki başarılı girişimlere rağmen barış sürecinin ikili müzakerelerinde 1990'lı yılların ikinci yarısında yaşanan tıkanma çok taraflı süreci de etkilemiş ve bu alandaki çabaların da istenen sonuçları doğurmasına engel olmuştur.

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı (AAO)

AAO diğer bir ifadeyle Barselona Süreci, AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanları ile AB üyesi olmayan on iki Akdeniz ülkesinin⁴⁰ dışişleri bakanlarının 27-28 Kasım 1995 tarihlerinde Barselona şehrinde bir araya gelmeleri ile düzenlenen Avrupa-Akdeniz Dışişleri Bakanları Konferansı ile başlatılmıştır. AB'nin bu inisiyatifi başlatmasının arkasındaki temel neden AB'nin güney bölgesinin güvenliğini, devletler arası işbirliğini teşvik ederek ve Akdeniz'deki istikrarı koruma amacıyla bölgesel karşılıklı bağımlılıkları artırarak güvence altına almaktı.⁴¹ AAO ile AB üyesi ülkeler, kendileri ile güney Akdeniz'deki diğer ortak ülkeler arasında siyasi, ekonomik ve toplumsal ilişkileri güçlendirmeyi ve bu alanlarda Akdeniz'in her iki yakası arasında kapsamlı bir ortaklık ilişkisi kurmayı hedeflemişlerdi.

37 Joel Peters, "The Arab-Israeli Multilateral Peace Talks and the Barcelona Process: Competition and Convergence?", *International Spectator*, Cilt. 33, No. 4, 1998, s. 68.

38 Peters, 1996, s. 60.

39 Ben Soetendorp, "The EU's Involvement in the Israeli-Palestinian Peace Process: The Building of a Visible International Identity", *European Foreign Affairs Review*, Cilt. 7, No. 3, 2002, s. 287.

40 Bu ülkeler, Cezayir, Kıbrıs Rum Yönetimi, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye ve Filistin Yönetimi'dir.

41 Pınar Bilgin, "A Return to 'Civilizational Geopolitics' in the Mediterranean? Changing Geopolitical Images of the European Union and Turkey in the Post-Cold War Era", *Geopolitics*, Cilt. 9, No. 2, Yaz 2004, s. 271.

Her ne kadar AAO, Orta Doğu Barış Süreci'nden bağımsız bir süreç olarak düşünülmüş olsa da AB'nin Uyuşmazlığa yönelik yapısal müdahale faaliyetlerinin çok önemli ayaklarından biri olmuştur. Öncelikle, AAO, İsrail ve Arap devletleri arasındaki gerilimin azaltılması hususunda çok taraflı barış müzakerelerini tamamlayan çok taraflı diplomatik bir forum özelliği göstermiştir.⁴² AAO, bir nevi Madrid Barış Süreci'nin çok taraflı boyutunu taklit eden ve kapsamını daha da genişleten bir süreç olmuştur.⁴³ Çok taraflı müzakereler çerçevesinde ele alınan su kaynakları, sanayi ve enerji politikası, turizm ve çevre gibi pek çok konu AAO çerçevesinde de ele alınmıştır. Bunun yanında AAO kapsamında ele alınan pek çok güvenlik meselesi çok taraflı müzakerelerin önemli çalışma gruplarında olan Silahların Kontrolü ve Bölgesel Güvenlik Çalışma Grubu'nda geliştirilen fikirlerin üzerine inşa edilmiştir.⁴⁴ AAO, Uyuşmazlık taraflarının siyasi, ekonomik, toplumsal ve hatta güvenlik ile ilgili alanlarda karşılıklı güven inşa edebilecekleri ve ilişkilerini kurumsallaştırabilecekleri bir çerçeve sunmuştur.⁴⁵ AAO, ekonomik işbirliği ve bölgesel bütünleşmenin temellerini oluşturarak bölgede kalıcı bir barış ve istikrar ortamının inşası amacına hizmet etmiş⁴⁶ ve bu yönüyle AB'nin yapısal müdahale faaliyetlerinin önemli bir parçası olmuştur.

AAO'nun, özellikle Barselona Süreci'ne kadar İsrail ile aynı masaya oturma konusunda isteksiz olan Suriye ve Lübnan'ı İsrail ile aynı müzakere masasına oturtabilmesinin Arap-İsrail Uyuşmazlığı'nın çözüm süreci açısından çok büyük önem arz ettiğini görmekteyiz. Madrid Barış Süreci'nin çok taraflı müzakerelerinde Arap-İsrail Uyuşmazlığı'nda kapsamlı siyasi çözüme ulaşmadan İsrail ile ilişkilerin normalleşmesine neden olacağı gerekçesiyle İsrail ile aynı müzakere masasına oturmaya razı olmuş ve Barselona Anlaşması'nın altına İsrail ile birlikte imza atmışlardır.

Suriye ve Lübnan'ın temel karşı çıktığı nokta ikili müzakerelerde kapsamlı siyasi bir çözüme ulaşmadan İsrail ile bölgesel işbirliğinin tartışılmasının

42 Peters, 1998, s. 71.

43 Roland Dannreuther, "The Middle East: Towards A Substantive European Role in the Peace Process", içinde Roland Dannreuther, der., *European Union Foreign and Security Policy: Towards a Neighbourhood Strategy*, (London: Routledge, 2004), s. 158.

44 Peters, 1998, s. 71.

45 Muriel Asseburg, "The EU and the Middle East Conflict: Tackling the Main Obstacles to Euro-Mediterranean Partnership", içinde Annette Jünemann, der., *Euro-Mediterranean Relations After September 11: International, Regional and Domestic Dynamics* (Great Britain: Frank Cass, 2004), s. 179.

46 Asseburg, 2004, s. 179.

anlamsız olduğuydu.⁴⁷ Ancak Barcelona Süreci'nin barış sürecinden ayrı bir süreç olarak görülmesi, bu devletlerin bu konudaki vetolarından vazgeçmelerine neden olmuş ve bu sayede barış sürecinin çok taraflı boyutunun bir araya getiremediği İsrail, Suriye ve Lübnan'ı AB, AAO sayesinde müzakere masasında bir araya getirebilmiştir.⁴⁸ Bu noktada Joel Peters çok önemli bir tespitte bulunmuş ve baştan beri AAO ve barış süreci arasındaki ayrımın gerek söyelsel düzeyde gerekse pratikte bir illüzyondan ibaret olduğunu iddia etmiştir. Avrupalıların, Barcelona Süreci'ni dünyaya ABD'den bağımsız olarak İsrail ile Arap dünyası arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi konusundaki kapasitesini göstermek için önemli bir fırsat olarak gördüğünü ileri sürmüştür. Bu nedenle de AB'nin, bu dönemde ABD'nin çok taraflı barış müzakerelerinde başaramadığı Suriye ve Lübnan'ı İsrail ile aynı masaya oturtma durumunu abartılı bir şekilde dünya kamuoyuna önemli bir başarı olarak yansıttığını vurgulamıştır.⁴⁹

AAO, her ne kadar barış sürecinden ayrı bir süreç olarak başlatılmış olsa da özellikle Uyuşmazlığa taraf olan İsrail, Lübnan, Suriye ve Filistin Yönetimi'ni tek bir masa etrafında toplayarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümü için hayati önemde olan karşılıklı güven inşası ve bölgesel konularda çok taraflı işbirliği için uygun bir ortam oluşturmuştur. Bu açıdan bakacak olursak AAO, Uyuşmazlığın çözümü için taraflar arasında karşılıklı güven inşası için uygun bir platform sağlayarak çatışan tarafların Uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik rasyonel hesaplamalarında bir değişim sağlama konusunda önemli bir girişim olmuştur. Ancak 1990'ların ikinci yarısında barış sürecinde yaşanan tıkanma, AAO'de de tıkanmaya neden olmuş ve 2000 Eylülünde patlak veren El-Aksa İntifadası⁵⁰ sonrasında İsrail ve Filistinliler arasında şiddetin tırmanması, Barcelona Süreci'nin istenen amaçlara ulaşmasına engel olmuştur.

47 Philip Robin, "Always the Bridesmaid: Europe and the Middle East Peace Process", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 10, No. 2, Kış/Bahar 1997, s. 81; Peters, 1998, s. 69.

48 Peters, 1998, s. 70.

49 Joel Peters, "Europe and the Israeli-Palestinian Peace Process: The Urgency of Now", *European Security*, Cilt. 19, No. 3, Eylül 2010, s. 518.

50 2000 yılı Temmuz ayında ABD Başkanı Bill Clinton'ın daveti ve İsrail Başbakanı Ehud Barak ve Filistin Yönetimi lideri Yaser Arafat'ın katılımıyla gerçekleşen ve taraflar arasında nihai bir barış anlaşmasına varılmasını amaçlayan Camp David Zirvesi, Kudüs'ün statüsü konusundaki anlaşmazlık nedeni ile başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Daha sonrasında 2000 yılının yaz ayları boyunca devam eden müzakerelerde istenen ilerleme sağlanamamıştır. Barış sürecinin tıkanıp bu ortamda, İsrail'de muhalefette olan Likud Partisi lideri Ariel Şaron'un 28 Eylül 2000 tarihinde beraberindeki 1000 İsrail askeri ile birlikte Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilen Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Kudüs'teki Harem El-Şerif/ Tapınak Tepesi'ne yapmış olduğu ziyaret El-Aksa İntifadası olarak bilinen II. İntifada'nın patlak vermesine neden olmuştur. Bu ziyarete tepki olarak Filistinliler tarafından başlatılan protesto gösterileri, daha sonrasında gerek işgal altındaki Filistin topraklarını gerekse İsrail topraklarını kapsayacak şekilde bir ayaklanmaya dönüşmüştür.

AB'nin Filistin'in Devlet İnşa Sürecine Sağladığı Destek

AB'nin, sağladığı mali ve teknik yardım vasıtasıyla demokratik, gerek ekonomik gerekse siyasi olarak kendi kendine yetebilen ve iyi yönetim ilkeleri üzerine temellenen bir Filistin devleti kurulması sürecine verdiği destek, AB'nin yapısal müdahale faaliyetlerinin en önemli ayaklarından biri olmuştur. AB, bu sürece destek verirken gelecekte kurulacak olan demokratik, kendi kendine yetebilen ve iyi yönetilen bir Filistin devletinin Filistinlilerin Uyuşmazlığa yönelik teşvik yapılarında köklü bir değişikliğe neden olacağı ve Filistinlilerin İsrail ile olan etkileşimlerinde daha az çatışmaya ve daha fazla uzlaşmaya yönelik tutumlar benimseyecekleri beklentisi içinde olmuştur. Diğer bir deyişle, AB'de, kurulacak olan demokratik, kendi kendine yetebilen ve iyi yönetim ilkelerini benimsemiş bir Filistin devletinin Filistinlilerin uyuşmazlığın çözümü konusundaki rasyonel hesaplarını değiştirmelerine olanak sağlayacak elverişli bir ortamın yaratılmasına yardımcı olacağı beklentisi vardı. AB'nin bu yaklaşım, John Heathershaw'ın liberal barış inşası söylemlerine yönelik sınıflandırmasında vurguladığı 'devlet inşası yoluyla barış inşası' kategorisine uygun bir yaklaşımı yansıtmaktaydı.⁵¹

Bu amaçla AB, özellikle demokrasi ve iyi yönetim ilkelerinin Filistin'de yerleşmesine öncelik vermiş ve bu yöndeki reform sürecine destek sağlamıştır. AB, bu süreçte Filistin'de bağımsız, tarafsız, etkin bir şekilde işleyen bir yargı sisteminin kurulmasına, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi ve insan haklarının korunmasına, şeffaf bir kamu maliyesi sistemi kurulmasına, uluslararası standartlara uygun şeffaf ve adil seçimler yapılmasına, demokratik bir anayasa oluşturulmasına yönelik reform çalışmalarına destek olmuştur.

Bu çerçevede, ilk olarak 2001 yılında AB, Filistin Yönetimi için yeni bir anayasa hazırlanması, yargının bağımsızlığını sağlayacak ve bir anayasa mahkemesi ve yüksek yargı konseyi kurulması ve devlet güvenlik mahkemelerinin kaldırılmasını öngören yasal düzenlemeler yapılması, genel seçimlerin yapılması, yetkilerin başkan ve bakanlar kurulu arasında yeniden paylaşılması, kamu maliyesinin şeffaflığının sağlanması ve belediyeler, idari teşkilat ve güvenlik sektörünün yeniden yapılandırılmasını içeren ve 100 günde tamamlanması öngörülen bir reform planı hazırlamıştır.⁵²

51 Dimitris Bouris, *The European Union and Occupied Palestinian Territories: State-building without a State* (London: Routledge, 2014), s. 73.

52 Nathalie Tocci, "The Widening Gap Between Rhetoric and Reality in EU Policy Towards the Israeli-Palestinian Conflict", *CEPS Working Document*, No. 217, Ocak 2005, s. 15.

2002 Haziranında Filistin Yönetimi başkanı Yaser Arafat tarafından onaylanan plan çerçevesinde, 2002-2003 yıllarında demokrasi ve iyi yönetim ilkelerine dayanan yeni Filistin anayasası kabul edilmiş, başbakanlık makamı oluşturulmuş ve başkanla başbakanın yürütmeye ilişkin yetkileri yeniden düzenlenmiş, bakanlar kurulu yeniden düzenlenmiş ve Yargının Bağımsızlığı Kanunu çıkarılmıştır. Mali sistemindeki şeffaflığın artırılarak yolsuzluğın önlenmesi amacıyla Filistin Yönetimi'nin bütün gelirleri IMF tarafından sıkı bir şekilde denetlenecek ve Maliye Bakanlığı'nın kontrolü altında olacak tek bir hazine hesabında toplanmıştır. Kamu maliyesinde şeffaflığı güçlendirmek için Filistin Yönetimi başkanlığının bütçesinin kontrolü de başkanlıktan alınarak maliye bakanlığına verilmiştir.⁵³ Adli ve mali reform sürecinin hayata geçirilmesinde AB, Filistin Yönetimi'ni zorlamak amacıyla olumsuz teşvikleri etkin bir şekilde kullanmıştır. Bu dönemde AB'nin, Filistin Yönetimi'ne sağladığı mali yardımları reform süreci ile ilişkilendirmesi ve reformların yapılmaması durumunda yardımları geri çekme tehdidi Filistin Yönetimi'nin hızlı bir şekilde adli ve mali reformları hayata geçirmesinde etkili olmuştur.⁵⁴ Reform sürecinin hayata geçirilmesinde AB Filistin'e sağladığı mali ve teknik yardımları bir manivela olarak kullanmış; özellikle Filistin'in demokratikleşmesinde mali ve teknik yardımları 'harici bir demokratikleşme teşviki' olarak kullanmaya çalışmıştır.⁵⁵

İdari, adli ve mali reform sürecine paralel olarak 2003 yılında güvenlik sektöründe reforma yönelinmiş ve bu kapsamda bütün Filistin güvenlik servislerini kontrol etme yetkisine sahip olan Filistin Ulusal Güvenlik Konseyi kurulmuştur. Güvenlik sektöründe 2005 yılında ikinci bir reforma gidilerek içişleri bakanlığının kontrolü altında olacak üç güvenlik servisi (ulusal güvenlik, içişleri ve istihbarat) güçlendirilmiş ve güvenlik personelinde önemli bir değişikliğe gidilerek eski ve etkin olmayan personel emekli edilirken yerlerine bu yeni güvenlik sektörüne uyum sağlayabilecek yeni ve genç personel alınmıştır. Güvenlik sektörü reformu kapsamında AB, Filistin Yönetimi'nin polislik ve iç güvenlik alanlarındaki kapasite ve kurum inşasına destek olmak amacıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kapsamında sivil bir operasyon olan AB Polis Misyonu, EUPOL COPPS'u 2005 yılında başlatmıştır.

53 Nathalie Tocci, *The EU and Conflict Resolution: Promoting Peace in the Backyard* (London: Routledge, 2007), s. 110-111.

54 Tocci, 2005, s.16.

55 Stephan Stetter, "Democratization Without Democracy? The Assistance of the European Union for Democratization Process in Palestine", içinde Annette Jünemann, der., *Euro-Mediterranean Relations After September 11: International, Regional and Domestic Dynamics* (Great Britain: Frank Cass, 2004), s. 154.

AB, demokratik bir Filistin yönetimi oluşturmaya yönelik reform süreci kapsamında 2005 Filistin devlet başkanlığı seçimleri ve 2006 Filistin parlamento seçimlerine mali ve teknik destek sağlamış ve seçimlerin özgür, adil ve şeffaf bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla seçim gözlem misyonları oluşturmuştur.⁵⁶

AB, güvenlik sektörü reformuna ek olarak adli sektör reformuna da önem vermiş ve bu kapsamda Filistin adli sisteminin güçlendirilmesine yönelik SEYADA Projesi'ne destek vermiştir. SEYADA, Filistin adli sisteminin kuruluşu güçlendirilmesine katkıda bulunmayı amaçlayan iki aşamalı bir projeydi. Proje, Filistin Yönetimi'nin daha verimli, profesyonel, şeffaf ve modern bir adalet sistemi geliştirmesine adli kurumları güçlendirerek destek olmak suretiyle demokratik ve iyi yönetim ilkeleri üzerine kurulu bir Filistin devleti kurulmasına yönelik reform sürecinin önemli bir ayağı olmuştur. Projenin ilk aşaması olan SEYADA I, Aralık 2005-Mayıs 2009 tarihleri arasında hayata geçirilmiş ve bu kapsamda yargıç ve savcılara eğitim verecek bir Adli Eğitim Enstitüsü kurulmuş; adli kurumların kurumsal gelişimine destek olunmasının yanında adli yapıda bilgisayar destekli otomasyon sistemine geçilmesi konusunda gerekli teknik ve donanım desteği sağlanmıştır. İlk aşama hakim ve savcılarının eğitimi ve Filistin adli sistemindeki kurum ve kapasite inşası üzerine yoğunlaşırken Temmuz 2009-Eylül 2012 tarihlerini kapsayan ikinci aşama olan SEYADA II Yüksek Yargı Konseyi, Filistin Adli Yargı Enstitüsü, Filistin Barolar Birliği'nin kurulmasını, adli yardım mekanizmasının kurulmasını ve anayasal inceleme prosedürünün güçlendirilmesini içermekteydi. AB, ilk aşama için 3,75 milyon Avro, ikinci aşama için ise 4,4 milyon Avro mali destek sağlamıştır.

Filistin Topraklarındaki AGSP Operasyonları (EUPOL COPPS ve EUBAM Rafah)

AB'nin Filistin topraklarında yürüttüğü iki sivil kriz yönetimi operasyonu olan Filistin Polis Desteği için AB Koordinasyon Ofisi Misyonu EUPOL COPPS ve Rafah sınır kapısında konuşlanan AB Sınır Yardım Misyonu EUBAM Rafah AB'nin yapısal müdahale faaliyetlerinin en önemli ayaklarından olmuşlardır. Her iki operasyon uyumsuzluk tarafları olan İsraililer ve Filistinliler arasında karşılıklı güvenin inşasında önemli rol oynamıştır. EUPOL COPPS, Filistin

56 AB, 2005 Filistin başkanlık seçimlerine 260 gözlemciden oluşan bir misyon gönderirken, seçimlerin yapılabilmesi için 14 milyon Avroluk bir mali destek sağlamıştır. 2006 Filistin parlamento seçimlerine ise AB 240 gözlemciden oluşan bir misyon gönderirken, seçimlerin yapılabilmesi için 17 milyon Avroluk bir mali destek sağlamıştır.

Yönetimi'nin polislik ve iç güvenlik alanlarında yürüttüğü kapasite ve kurum inşa sürecine önemli bir katkı sağlarken EUBAM Rafah, Filistin Yönetimi'nin sınır yönetimi konusundaki kapasite inşa sürecine önemli bir katkı sağlamıştır.

EUBAM Rafah, Gazze Şeridi ve Mısır arasında sınır geçiş noktası olan Refah Sınır Kapısında, İsrail ve Filistin Yönetimi arasında 2005 yılında yapılan anlaşma ile belirlenen sınırdan geçişin ilkelerini Filistinlilerin ne ölçüde yerine getirdiğini denetlemek ve değerlendirmenin yanında Filistinlilerin sınır yönetimi konusundaki kapasite inşa sürecine katkıda bulunmak amacıyla 2005 yılında oluşturulmuştur. Misyon temel olarak Refah sınır kapısının açılmasını sağlamayı ve taraflar arasında güven inşa edilmesini amaçlamaktaydı. Bu kapsamda AB, sadece Filistinli sınır görevlilerinin sınır yönetimi konusundaki kapasite ve performanslarını denetlemek ve değerlendirmenin yanında bu görevlilerin kapasitelerini geliştirmek amacıyla eğitim programları başlatmış ve sınır yönetimi konusunda danışmanlık desteği de sağlamıştır.

Misyonun, AB'nin yapısal müdahale faaliyetlerine katkısını değerlendirecek olursak, misyon taraflar arasında güven inşasına katkıda bulunarak çatışan tarafların Uyuşmazlığın çözümüne yönelik rasyonel hesaplarında bir değişimin gerçekteşmesi için uygun bir ortamın oluşturulması yönünde önemli bir girişim olmuştur. Misyon, İsrail'in güvenlik endişeleri ile Filistinlilerin hareket özgürlüğü talepleri arasında bir denge oluşturulması suretiyle taraflar arasında uzun vadede güven inşasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Bu açıdan bakacak olursak, Refah Sınır Kapısı'nın açılmasını, Gazze'ye yönelik olası silah akışı ve sürgüne gönderilmiş radikal teröristlerin Gazze'ye tekrar dönmeleri olasılıkları nedeniyle kendi güvenliği için hayati bir tehdit olarak gören İsrail'in, AB'nin sınırdaki tarafsız üçüncü bir taraf olarak varlığı ile güvenlik konusundaki endişeleri önemli ölçüde giderilmiştir. Bunun yanında Gazze'deki Filistinlilerin dış dünyaya tek çıkış kapısı olan Refah Sınır Kapısı'nın açılması ile insanların ve malların serbest dolaşabilmesinin sağlanmasının, bölgede ticaretin, ekonominin canlanması ve refahın artmasına yol açacağı ve bunun da ekonomik olarak kendi kendine yetebilen bir Filistin Devleti kurulması yolunda önemli bir adım olacağı düşünölmüştür. Ekonomik anlamda kalkınan ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir Filistin Devleti'nin de uzun vadede Uyuşmazlığın çözümüne yönelik rasyonel hesaplarını değiştireceği ve daha az çatışmaya ve daha fazla uzlaşmaya yönelik tutum benimseyeceği beklenmekteydi. Bu sayede AB, Filistin tarafının Uyuşmazlığa yönelik teşvik yapısında köklü bir değişikliğin gerçekteşebilmesi için uygun bir ortam yaratmaya çalışmıştır. Ancak 13 Haziran 2007'de Filistin'in fiili anlamda ikiye bölünerek Gazze Şeridi'nin Hamas'ın kontrolüne geçmesi sonrasında Refah Sınır Kapısı kapatılmış ve Misyon da faaliyetlerini askıya almak durumunda kalmıştır.

AB'nin Filistin'de yürüttüğü ikinci sivil misyonu olan EUPOL COPPS, Filistin Yönetimi'nin kontrolü altında etkili bir polis teşkilatı oluşturulmasının yanında Filistin'de iyi işleyen bir ceza adalet sistemi oluşturulması sürecine destek olmak amacıyla 2005 yılında başlatılmıştır. Bu kapsamda misyon ilk olarak Filistin Polis Teşkilatı'nın kapasite inşa sürecine altyapı, taşıt, bilgisayar ve benzeri bilgi teknolojisi donanımları ve mesleki eğitim olanakları sağlayarak katkıda bulunmuştur. İkinci olarak, Filistin polisine verilen kamu düzeni eğitimleri ile polislerin toplumsal olaylarda nasıl demokratik ve sorumlu bir polis gücü olarak hareket edebilecekleri öğretilmiştir. Bu eğitimlerde, Filistinli polislere tutuklama yapılırken minimum düzeyde güç kullanımını da içeren kamu düzeni yönetimi teknikleri Avrupalı polis eğitmenleri tarafından öğretilmiştir. Misyon, Filistin Polis Teşkilatı'nın donanım ve eğitim ihtiyacını karşılamanın yanında Filistin Polis Teşkilatı'na gerek AB ülkeleri gerekse diğer bağışçı ülkelerden gönderilen mali yardımların dağıtımının eşgüdümünü de yürütmektedir. Kısaca değerlendirecek olursak Misyon, açık bir şekilde tanımlanmış amaçları olan, sağlam bir yasal çerçeve içinde faaliyet gösteren, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilen, insani ve fiziki kaynaklarını etkili bir şekilde kullanabilen bir polis teşkilatı kurulmasına yönelik çabalara çok önemli katkılarda bulunmuştur.

Filistin'in ceza adalet sisteminin daha iyi işleyebilmesine yönelik reform sürecine destek olmak amacıyla EUPOL COPPS'un hukukun üstünlüğü bölümü, Ekim 2007'de oluşturulmuştur. Bu yapı daha sonra 2008 Mayısında AB'nin benimsediği Filistin ceza adalet sistemine yönelik kapsamlı reform stratejisi gereğince yeni personel alımlarıyla genişletilmiştir. Bu bölüm, Filistin ceza adalet sektörü reformuna yönelik olarak danışmanlık, program planlaması ve proje desteği sağlamaktadır. AB, Filistin ceza sektörüne yönelik bu danışmanlık ve denetim faaliyetlerini Filistin adalet bakanlığı, savcılık ofisi ve mahkemeler ile eşgüdüm içinde yürütmektedir.

EUPOL COPPS, AB'nin İsrail-Filistin Uyuşmazlığı'nın çözümüne yönelik yapısal müdahale faaliyetlerinde Filistin Yönetimi'nin polislik ve ceza adalet sektörlerindeki kurum ve kapasite inşa süreçlerine verdiği destek açısından önemli bir unsur olmuştur. EUBAM Rafah, Filistinliler açısından ekonomik anlamda kendi ayakları üzerinde durabilen bir Filistin devleti kurulması yönünde önemli bir adım olmuşken, EUPOL COPPS da bunu tamamlayıcı bir tarzda gerek siyasi gerekse iç güvenlik açısından kendi kendine yetebilen bir Filistin devleti kurulmasına yönelik önemli bir adım olmuştur. EUPOL COPPS, Filistin polisinin ve ceza adalet sisteminin suçun önlenmesi ve suçla mücadele edilmesi alanlarında kendi kendine yetebilen sağlam ve etkili teşki-

latlar durumuna gelmeleri sürecine destek sağlayarak Uyuşmazlığın yapısal nedenlerinden biri olan Filistin topraklarında kanun ve düzenin korunması konusundaki eksiklerinin giderilmesi yönünde önemli bir adım olmuştur. Filistin topraklarında kendi kendine yetebilen ve kanun ve düzeni koruma kapasitesi yüksek bir sistemin kurulması, uzun vadede Filistin topraklarında Uyuşmazlığın barışçı çözümüne karşı olan radikal yapıların Filistin halkı içinde yerleşmesini önleyerek Uyuşmazlığın çözümünün önündeki en önemli yapısal engellerden birini ortadan kaldırma yönünde önemli bir ilerleme olmuştur. Bunun yanında Filistin'in kendi kendine yetebilen bir iç güvenlik ve ceza adalet sistemine sahip oluşunun İsrail'in Filistin konusundaki algısında da değişikliğe neden olacağı ve Filistin Yönetimi'nin güvenilir bir müzakere ortağı olarak algılanmasını sağlayabileceği beklentisi de güçlenmiştir. Bu sayede de barışçı müzakereler için ön koşul olan karşılıklı güven inşasının sağlanabileceği düşünölmüştür.

AB'nin Filistin'in Sosyo-ekonomik Kalkınmasına Yönelik Desteği

AB, 1993 yılında imzalanan Oslo Anlaşması'ndan sonraki süreçte gerek Orta Doğu Barış Süreci'nin gerekse Filistin Yönetimi'nin en büyük mali yardım sağlayıcısı olmuştur. Bu statüsü nedeniyle AB, uzun yıllar boyunca barış sürecinin ve Filistin'in devlet inşa sürecinin 'finansörü' olarak nitelendirilmiştir. Bir Filistinli diplomatın nitelendirmesiyle, AB, Filistin Yönetimi'nin 'bankeri' olmuştur.⁵⁷

AB'nin Filistin'e sağladığı mali yardımın arkasındaki temel neden bu yardımlar sayesinde sağlanacak olan sosyal kalkınma, istihdam olanakları ve bunun sonucu olarak toplumsal anlamda istikrar ve umudun güçlenmesinin uzun vadede Filistin topraklarında İsraililer ile Uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik müzakerelerin başlatılabilmesi için uygun ortamı yaratabileceği beklentisiydi.⁵⁸ Diğer bir ifadeyle, AB'nin Filistin'e yönelik mali yardımlarının, yapısal müdahalede öngöröldüğü gibi Filistinlilerin teşvik yapılarını sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlayarak değiştirmek suretiyle uyuşmazlık davranışlarını değiştirmeye yönelik önemli bir girişim olduğunu görmekteyiz. Bu kapsamda AB, 2000'li yıllar boyunca Filistin'in sosyo-ekonomik kalkınmasının desteklenmesi programı çerçevesinde Filistin'deki alt yapı inşa sürecine, kurum inşası sürecine, özel sektörün geliştirilmesine ve Doğu Kudüs'ün kaldırılmasına yönelik girişimlere 280 milyon Avroluk bir mali destek sağlamıştır.

57 Bir Filistinli Diplomat ile yapılan mülakat, 13 Kasım 2009.

58 Michelle Pace, "The Construction of EU Normative Power", *Journal of Common Market Studies*, Cilt. 45, No. 5, 2007, s. 1046.

Filistin'deki altyapı inşa sürecinde AB, su ve atık su altyapısı, kamu binaları ve yolların inşası, geliştirilmesi ve ıslahı projeleri ve katı atık konteyneri ve araçlarının yenilenmesi gibi küçük çaptaki projeler yanında Gazze limanı ve havaalanının yeniden inşası gibi büyük projelere önemli miktarda mali kaynak sağlamıştır. Filistin özel sektörüne yönelik olarak da acil mali kaynağa ihtiyaç duyan küçük ve orta büyüklükteki işletmelere mali destek sağlanmıştır. Doğu Kudüs ile ilgili olarak da sosyal hizmetlerin, sağlık hizmetlerinin ve eğitim hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik projelere, insan haklarının korunup güçlendirilmesine yönelik projelere, sağlık, eğitim, barınma, istihdam yaratma gibi Filistin halkının ihtiyaçlarını gidermek için çalışan sivil toplum örgütlerine mali yardım sağlanmıştır.

AB, Filistin'in sosyo-ekonomik kalkınmasına sağladığı önemli mali destekle Uyuşmazlığın barışçı yollarla çözümü önündeki en önemli yapısal engellerden biri olan Filistin halkının azgelişmişliği sorununu çözmeyi amaçlamıştır. Buna göre Filistin topraklarında süregelen azgelişmişlik bölge için ciddi bir güvensizlik ve istikrarsızlık kaynağı oluşturmaktadır. Filistin topraklarında sosyo-ekonomik durumun kötüleşmesi, işsizliğin ve yoksulluğun artması, Filistin halkı arasında umutsuzluğun artmasına neden olmakta, bu da Uyuşmazlığın İsrail ile barış masasına oturarak değil İsrail ile savaşarak çözülebileceğini savunan radikal İslamcı terör gruplarının Filistin halkı arasında kendine daha kolay militan ve sempatican bulmasına olanak sağlamaktadır. Ancak bu durumun bilincinde olan AB, Filistin'e sağladığı mali yardım ile Filistin topraklarında yeni istihdam olanaklarının yaratılması, işsizliğin azaltılması ve refahın artması, bunun yanında altyapı yatırımlarıyla yaşam standartlarının yükseltilmesi ile Filistin halkının Uyuşmazlığın çözümüne yönelik teşvik yapısında olumlu yönde bir değişiklik gerçekleşmesi için uygun bir ortam yaratmaya çalışmıştır.

Ancak Filistinli radikal terörist grupların İsrail'e yönelik saldırılarına misilleme olarak İsrail'in Filistin topraklarına karşı yürüttüğü ve çoğunlukla aşırı güç kullandığı ve Filistin'in sivil altyapısına zarar veren askeri operasyonları AB'nin bu amacı gerçekleştirmesine engel olmuştur. İsrail'in gerek yürüttüğü askeri operasyonlarla AB'nin mali yardımları ile inşa edilmiş olan sivil altyapıya zarar vermesi gerekse Filistinlilerin hareket özgürlüklerini kısıtlayan sokağa çıkma yasağı, kontrol noktası gibi uygulamaları, Filistin'deki insani ve sosyal gelişimin önünü kesmiş ve azgelişmişliğin Filistin topraklarından silinmesine engel olmuştur. Bu süregelen azgelişmişlik de Filistin halkının daha fazla radikalleşmesine yol açmış ve bu da 2000'li yıllarda barış görüşmelerinin yerine karşılıklı şiddet kısır döngüsünün İsrail-Filistin etkileşiminin temel dinamiği olmasına neden olmuştur.

AB'nin Hamas Hükümetine Uyguladığı Ambargo

AB'nin, Arap-İsrail Uyuşmazlığı'na yönelik yapısal müdahale faaliyetlerinde olumsuz teşvik veya cezalandırıcı araçları kullanarak tarafların teşvik yapısını değiştirmeyi amaçladığı tek örnek, 2006 yılında Filistin parlamento seçimlerini kazanarak iktidara gelen Hamas hükümetine⁵⁹ karşı uyguladığı ambargodur. Parlamento seçimlerinden radikal İslamcı bir grup olarak görülen Hamas'ın hükümeti tek başına kuracak çoğunluğu elde ederek zaferle çıkması üzerine 30 Ocak 2006'da New York'ta toplanan Orta Doğu Dörtlüsü üyeleri yeni kurulacak hükümetin uyması gereken üç temel ilkeyi ortaya koymuşlardır. Bu ilkeler, silahların bırakılması da dahil şiddetten vazgeçilmesi, İsrail'in varolma hakkının tanınması ve Yol Haritası da dahil mevcut anlaşma ve yükümlülüklerin tanınması ve yerine getirilmesidir. Bu dönemde, AB de Orta Doğu Dörtlüsü'nün bir parçası olarak gelecekteki mali yardımlarının bu üç ilkeye uyulmasına bağlı olduğunu ilan etmiştir. Mart 2006'da Hamas, hükümeti kurduktan sonra AB yeni hükümete bu üç ilkeyi kabul edip uygulaması konusunda birçok defalar çağrıda bulunmuş olsa da bir sonuç alamamıştır. Bunun üzerine 10-11 Nisan 2006 tarihleri arasında bir araya gelen AB dışişleri bakanları Hamas hükümetinin bu şartlara uymadığı sonucuna vararak Filistin hükümetine yönelik mali yardımı askıya alma ve siyasi boykot uygulama kararı almıştır.

Her ne kadar AB Hamas hükümetine doğrudan mali yardımı kesme kararı almış olsa da Filistin'deki insani ve ekonomik durumun kötüleşmesini önlemek amacıyla Filistin halkına yönelik insani yardımları devam ettirme kararına varmıştır. Bu amaçla AB Komisyonu, Orta Doğu Dörtlüsü'nün önerisi ve AB liderlerinin onayıyla, 17 Haziran 2006 tarihinde 'Geçici Uluslararası Mekanizma'yı oluşturmuştur. Mekanizmanın kurulmasındaki temel amaç, Filistin halkının ihtiyaç duyduğu hayati önemdeki sosyal kamu hizmetlerinin devamını sağlayarak giderek kötüleşmekte olan insani ve ekonomik durumu düzeltmek ve olası bir sosyo-ekonomik ve insani krizi önlemektir. Mekanizmanın temel felsefesi ise Hamas hükümetini baypas ederek yardımları doğrudan Filistin halkına ulaştırmaktır. Bu sayede hem Hamas hükümetine uygulanan ambargo delinmemiş olacak hem de bu ambargonun Filistin topraklarında ciddi bir insani ve ekonomik felakete neden olması önenebilecektir. Mekanizma sadece AB üyesi devletlerin değil diğer bağışçı devletlerin yardımlarının da Filistin halkına ulaştırılmasını koordine etmiştir. Mekanizma kapsamında

59 25 Ocak 2006'da yapılan Filistin parlamento seçimlerinde Hamas parlamentodaki 132 sandalyeden 74'ünü kazanarak hükümeti tek başına kurabilecek çoğunluğu elde etmiştir.

2006 Haziranından 2008 Martına kadar, yani yeni bir mekanizma olan Sosyo-ekonomik Yardımın Yönetimi için Filistin-Avrupa Mekanizması (PEGASE⁶⁰) başlatılıncaya kadar, AB Filistin'e 455,5 milyon Avro doğrudan yardımda bulunmuştur. Ancak bu yardıma rağmen Filistin topraklarında sosyo-ekonomik ve insani durumdaki kötüleşme durdurulamamıştır.

Ancak, AB'nin Hamas hükümetinin Uyuşmazlığa yönelik davranışlarını çatışmadan uzlaşmaya doğru değiştirmek amacıyla uyguladığı olumsuz ya da diğer bir ifadeyle cezalandırıcı teşvik mekanizması istenen sonuçları doğuramamıştır. İlk olarak Hamas'a uygulanan yaptırımlar Hamas'ın uzlaşmaz tutumunda herhangi bir değişikliğe neden olmadığı gibi Hamas içindeki radikallerin güçlenmesinin yolunu açmıştır. AB'nin, Hamas ile olan siyasi diyalogu kesmesi, İsrail ile çatışmak yerine Filistin'in kalkınması ve yeniden yapılanması gibi konularla daha çok ilgilenen ve bu alanlarda AB'den destek alınması gerektiğine inanan Hamas içindeki ılımlı kanadın zayıflamasına neden olmuştur.⁶¹ İsrail ile müzakerelere devam edilmesi konusunda istekli olan ılımlı kanadın zayıflaması ile İsrail ile silahlı mücadelenin tek etkili yöntem olduğuna inanan radikal kanadın Hamas içindeki ağırlığı artmıştır. İkinci olarak, Hamas'a uygulanan ambargonun Filistin halkı üzerindeki insani ve sosyo-ekonomik anlamda olası yıkıcı etkilerini en aza indirmek için oluşturulan 'Geçici Uluslararası Mekanizma' Filistin'deki insani ve sosyo-ekonomik durumun kötüleşmesine engel olamamıştır. Bu durum Filistin halkının temel hizmetler konusunda Hamas'a olan bağımlılığını artırmış ve bu da radikalleşmeye ve Hamas'a yönelik halk desteğinin artmasına uygun ortam hazırlamıştır.

AB'nin, Hamas hükümetinin Uyuşmazlığa yönelik davranışını değiştirecek daha barışçıl olmasını sağlamak amacıyla Filistin hükümetine daha önceden verilen mali ödülü yani sunulan doğrudan bütçe desteğini geri çekme suretiyle uyguladığı olumsuz teşvik şeklindeki yapısal müdahale davranışı beklenenin tam tersi sonuçlar doğurmuştur. Öncelikle, Hamas'a uygulanan gerek ekonomik gerekse siyasi ambargo Hamas içinde İsrail ile silahlı mücadeleye devam edilmesini savunan kanadın güçlenmesine dolayısıyla Hamas hükümetinin Uyuşmazlık davranışının uzlaşmacı değil daha çatışmacı yöne doğru evrilmesine neden olmuştur. Bunun yanında bu ambargo nedeniyle Filistin topraklarındaki sosyo-ekonomik ve insani durumun ağırlaşması aynı zaman-

60 Mécanisme Palestino-Européen de Gestion de l'Aide Socio-Economique.

61 Sven Biscop, "For a 'More Active' EU in the Middle East: Transatlantic Relations and the Strategic Implications of Europe's Engagement with Iran, Lebanon and Israel-Palestine", *Egmont Paper 13*, (Brussels: Academia Press, Mart 2007), s. 15.

da Filistin halkı içinde de radikal unsurların güç kazanması için uygun ortam hazırlamış ve bu nedenle de Filistin halkının uyuşmazlık davranışı da uzlaşmadan çok İsrail ile çatışmaya doğru bir değişim göstermiştir. Sonuç olarak, AB'nin bu cezalandırıcı yapısal müdahalesinin, Hamas'ı ve Filistin halkını uzlaşmacı olmaktan çok çatışmacı bir uyuşmazlık davranışına yönlendirmesi, İsrail-Filistin Uyuşmazlığı'nın çözümü için değil derinleşmesi için uygun ortam hazırlamıştır.

AB'nin Filistin ve İsraililer Arasındaki İkili İşbirliği Programlarına Sağladığı Destek

AB'nin gerek Filistin ve İsrail'deki barış yanlısı sivil toplum örgütlerinin bireysel gerekse ortak sivil girişimlerine 'Avrupa Barış için Ortaklık Programı' çerçevesinde sağladığı teşvik ve mali destek AB'nin Uyuşmazlığa yönelik yapısal müdahale davranışlarının önemli unsurlarından biri olmuştur. AB'nin bu girişimi Nimet Beriker'in yapısal müdahale tipleri ile ilgili sınıflandırmasında üçüncü tip olan uyuşmazlık tarafları arasında çıkarların çok fazla çatışmadığı ve işbirliği için daha elverişli olan eğitim, kültür, ticaret ve spor gibi alçak politika konularında karşılıklı işbirliği programlarının teşvik edilmesi kapsamında değerlendirilebilir. AB'nin barış yanlısı sivil toplum örgütlerine sağladığı bu yardımın temel amacı gerek İsrail gerekse Filistin toplumunda barış ve kültürler arası diyalogu savunan grupların şiddetle mücadele edilmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik barış yanlısı girişimlerine destek sağlamak suretiyle bölgede barış, istikrar ve refah için uygun ortamın yaratılmasıdır.⁶² Diğer bir ifadeyle AB 'Barış için Ortaklık Programı' çerçevesinde bölgede barış ve hoşgörüyü güçlendirmek ve şiddeti azaltmak amaçlı yerel ve uluslararası sivil toplum girişimlerine sağladığı destek ile İsrail ve Filistin toplumları arasında yeniden güven inşasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bunun da uzun vadede her iki toplumun Uyuşmazlık davranışlarının uzlaşmacı bir yöne doğru evrilmesi için uygun bir ortam yaratacağı beklenmekteydi.

AB, 'Barış için Ortaklık Programı' çerçevesinde insanların günlük yaşamlarını ve refahlarını etkileyen sivil toplum girişimlerine destek olmuştur. AB, bu girişimlerin, karşılıklı fayda temelinde bir arada çalışmanın avantajlarının taraflarca görülmesini sağlaması ve bu sayede taraflar arasında iletişim ve karşılıklı anlayışın güçlenmesi için uygun ortam hazırlaması gerektiğini vurgula-

62 Wybe Th. Douma, "Israel and the Palestinian Authority", içinde Steven Blockmans ve Adam Larowski, der., *The European Union and Its Neighbours* (The Hague: T.M.C. Asser Institut, 2006), s. 454.

mıştır. AB, bu girişimlere destek olurken birlikte çalışmanın karşılıklı faydasını tecrübe eden her iki toplumun Uyuşmazlığın devamına yönelik rasyonel hesaplarını değiştireceklerini ve daha az çatışmaya ve daha fazla uzlaşmaya yönelik tutumlar benimseyecekleri beklentisi içinde olmuştur. AB, barış yanlısı sivil girişimlerle özellikle üst düzey siyasi diyalogun kesildiği dönemlerde toplumlararası iletişim kanallarının açık tutulması ve karşılıklı anlayışın güçlenmesinin zamanla sorunun barışçı çözümünü isteyen toplumsal tabanın genişlemesine olanak sağlayacağına inanmaktaydı. AB, bu genişleyen barış yanlısı toplumsal tabanın da zamanla her iki taraftaki siyasilere uyuşmazlık davranışlarında da uzlaşmacı bir tutum benimsemeleri yönünde bir baskı oluşturacağı beklentisindeydi.

AB, bugüne kadar 'Barış için Ortaklık Programı' kapsamında İsrail ve Filistinli sivil toplum örgütlerinin barışa yönelik ortak projelerine 114,67 milyon Avroluk bir mali destek sağlamıştır.⁶³ Bu projelerin, iki toplumun günlük yaşamlarını etkileyecek, iletişim, hoşgörü ve karşılıklı anlayışın güçlenmesini ve bir arada çalışmanın avantajlarının taraflarca görülmesini sağlayacak tarzda ve yapısal müdahalede öngörüldüğü gibi taraflar arasında çıkarların çok fazla çatışmadığı ve işbirliği için daha elverişli olan eğitim, kültür, ticaret, turizm, çevre, spor, sağlık, sanayi ve teknoloji, medya, enerji gibi alçak politika konularını kapsayan ve sınır aşan projeler olduğunu görmekteyiz.

Sonuç

AB'nin, bugüne kadar Uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik teşvik yapılarını değiştirmeyi amaçlayan yapısal müdahale girişimleri istenen sonuçları doğurmamıştır. Bunun arkasında iki temel neden bulunmaktadır. Bunlardan ilki Filistin ve İsrail arasındaki karşılıklı şiddet kısır döngüsünün İsrail-Filistin etkileşiminin temel dinamiği olmasıdır. Bu durum AB'nin gerek Madrid Barış Süreci ve AAO kapsamındaki girişimlerinin gerekse Filistin'in sosyo-ekonomik kalkınmasına sağladığı desteğin istenen sonuçları doğurmasına engel olmuştur. Bu durum, ayrıca AB'nin, barışçı çözüm isteyen toplumsal tabanın genişlemesini sağlamak amacıyla Filistin ve İsrail'deki barış yanlısı sivil toplum örgütlerinin bireysel ya da ortak projelerine verdiği mali desteğin de etkilerinin sınırlı olmasına neden olmuştur. Süregelen karşılıklı şiddet döngüsü her iki tarafta da barışı isteyen toplumsal tabanın giderek daralmasına neden olmuştur.

63 AB'nin Barış için Ortaklık Programı kapsamında destek sağladığı projelerin ayrıntılı bir listesi için bakınız, http://eeas.europa.eu/delegations/israel/documents/projects/130218_eu_pfp_programme_at_a_glance_2013_en.pdf.

İkinci neden ise AB'nin yapısal müdahale kapsamındaki faaliyetlerinin tek yönlü ya da tek taraflı olarak yürütülmesidir. Kısaca açıklamak gerekirse, AB Filistin tarafı üzerindeki nüfuzunu gerek olumlu gerekse olumsuz teşvikler yoluyla Filistin tarafının uyuşmazlık davranışını değiştirmek için etkili bir şekilde kullanmış olsa da İsrail tarafına karşı bunu kullanamamıştır. Filistin'e sağladığı mali kaynağı geri çekme tehdidini gerek 2000'li yılların başında Filistin Yönetimi'ni idari, adli ve mali reformları bir an önce hayata geçirme konusunda zorlamak gerekse 2006'da Hamas hükümetini Orta Doğu Dörtlüsü'nün ileri sürdüğü koşulları uygulamaya zorlamak amacıyla olumsuz bir teşvik aracı olarak kullanan AB, en büyük ticari ortağı olma manivelasını İsrail tarafının Uyuşmazlığa yönelik davranışını değiştirmeye zorlamak için kullan(a)mamıştır. AB, barışa giden yolda en büyük engeller olarak tanımladığı, İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında uyguladığı yerleşim politikasına, İsrail'in Filistin halkına yönelik aşırı güç kullanımı ve değişik tipteki kolektif cezalandırma yöntemlerine, Güvenlik Duvarı inşasına ve Filistinlilerin hareket özgürlüklerini kısıtlayan sokağa çıkma yasağı, kontrol noktası gibi uygulamalarına karşı ekonomik veya ticari yaptırım gibi cezalandırıcı araçları kullanma kararını ver(e)memiştir. AB, Filistin'e karşı etkili bir şekilde kullandığı olumsuz teşvik aracını İsrail'in uyuşmazlık davranışını değiştirmek amacıyla kullanmaktan kaçınmış, bu nedenle de tek taraflı işleyen yapısal müdahale faaliyetleri istenen sonuçları vermemiştir. AB'nin bu konuda isteksiz davranmasının arkasındaki temel neden olası bir yaptırım kararının İsrail'de AB'ye yönelik 'Avrupalılar Arap yanlısı ve İsrail düşmanıdır' şeklindeki tarihi paranoyanın tekrar canlanması ve bunun sonucunda da İsrail'in AB'yi Orta Doğu Dörtlüsü'nün bir parçası olarak elde ettiği meşru arabuluculuk statüsünden mahrum edileceği endişesiydi.⁶⁴

AB'nin 2006'da Hamas hükümetine karşı uyguladığı cezalandırıcı yapısal müdahale davranışı istenen ve beklenenin tam tersi sonuçlar doğurmuş ve gerek Hamas hükümetinin gerekse ambargo nedeniyle sosyo-ekonomik ve insani bir felaketle yüz yüze kalan Filistin halkının daha da radikalleşmesine neden olmuştur. Bu müdahale Filistin tarafının uyuşmazlık davranışının uzlaşmacılıktan çatışmacılığa doğru kayması için uygun ortam hazırlamıştır.

Sonuç olarak, Uyuşmazlığın kendi dinamiğinden, Birliğin yapısal müdahale davranışının tek yönlü doğasından ve Hamas örneğinde görüldüğü gibi AB'nin doğru müdahale aracını doğru zamanda kullanamamasından kaynak-

64 Alain Dieckhoff, "The European Union and the Israeli-Palestinian Conflict", *Journal Inroads*, No. 16, Kış-Bahar, 2005, s. 61.

lanan nedenlerle, AB, yapısal müdahalede öngörüldüğü gibi gerek Filistin gerekse İsrail tarafının uyumsuzluk davranışlarını uzlaşmacı bir yöne doğru değiştirme konusundaki gerek iç gerekse dış beklentileri karşılayamamıştır.

KAYNAKÇA

- AB Konseyi Genel Sekreterliği Yetkilisi ile yapılan mülakat, 26 Ekim 2009.
- AB Konseyi Genel Sekreterliği Yetkilisi ile yapılan mülakat, 4 Kasım 2009.
- Altunışık, Meliha ve Esra Çuhadar, “Turkey’s Search for Third Part Role in Arab-Israeli Conflicts: A Neutral Facilitator or a Principal Mediator?”, *Mediterranean Politics*, Cilt. 15, No. 3, 2010, s. 371-392.
- Asseburg, Muriel, “The EU and the Middle East Conflict: Tackling the Main Obstacles to Euro-Mediterranean Partnership”, içinde Annette Jünemann, der., *Euro-Mediterranean Relations After September 11: International, Regional and Domestic Dynamics* (Great Britain: Frank Cass, 2004), s. 174-193.
- Beriker, Nimet, “Conflict Resolution: The Missing Link Between Liberal and International Relations Theory and Realistic Practice”, içinde Dennis J. D. Sandole vd., der., *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*, (Oxon: Routledge, 2009), s. 256-271.
- Beriker, Nimet, “Uyumsuzlukların Barışçıl Çözümü ve Liberal Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dış Siyaset Araçlarına Bütüncül Bir Yaklaşım”, içinde Nimet Beriker, der., *Çatışmadan Uzlaşmaya: Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009), s. 1-31.
- Bilgin, Pınar, “A Return to ‘Civilizational Geopolitics’ in the Mediterranean? Changing Geopolitical Images of the European Union and Turkey in the Post-Cold War Era”, *Geopolitics*, Cilt. 9, No. 2, Yaz 2004, s. 269-291.
- Bir Filistinli Diplomat ile yapılan mülakat, 13 Kasım 2009.
- Biscop, Sven, “For a ‘More Active’ EU in the Middle East: Transatlantic Relations and the Strategic Implications of Europe’s Engagement with Iran, Lebanon and Israel-Palestine”, *Egmont Paper 13* (Brussels: Academia Press, Mart 2007).
- Bouris, Dimitris, *The European Union and Occupied Palestinian Territories: State-building without a State* (London: Routledge, 2014).
- Dannreuther, Roland, “The Middle East: Towards A Substantive European Role in the Peace Process”, içinde Roland Dannreuther, der., *European Union Foreign and Security Policy: Towards a Neighbourhood Strategy* (London: Routledge, 2004), s. 151-169.
- Dieckhoff, Alain, “The European Union and the Israeli-Palestinian Conflict”, *Journal Inroads*, No. 16, Kış-Bahar, 2005, s. 52-62.

- Douma, Wybe Th., "Israel and the Palestinian Authority", içinde Steven Blockmans ve Adam Larowski, der., *The European Union and Its Neighbours* (The Hague: T.M.C. Asser Institut, 2006), s. 433-461.
- Eralp, Doğa Ulaş ve Nimet Beriker, "Assessing the Conflict Resolution Potential of the EU: The Cyprus Conflict and Accession Negotiations", *Security Dialogue*, Cilt. 36, No. 2, 2005, s. 175-192.
- Greilsammer, Ilan ve Joseph Weiler, *Europe's Middle East Dilemma: The Quest for a Unified Stance* (Boulder: Westview Press, 1987).
- Kaya, Taylan Özgür, *The Middle East Peace Process and the EU: Foreign Policy and Security Strategy in International Politics* (London: I.B. Tauris, 2012).
- Khaliq, Urfan, *Ethical Dimension of the Foreign Policy of the European Union: A Legal Appraisal* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008).
- Miller, Rory, "Troubled Neighbours: The EU and Israel", *Israel Affairs*, Cilt. 12, No. 4, Ekim 2006, s. 123-155.
- Pace, Michelle, "The Construction of EU Normative Power", *Journal of Common Market Studies*, Cilt. 45, No. 5, 2007, s. 1041-1064.
- Peters, Joel, *Pathways to the Peace: The Multilateral Arab-Israeli Talks* (London: The Royal Institute of International Affairs, 1996).
- Peters, Joel, "The Arab-Israeli Multilateral Peace Talks and the Barcelona Process: Competition and Convergence?", *International Spectator*, Cilt. 33, No. 4, 1998, s. 63-76.
- Peters, Joel, "Can the Multilateral Middle East Talks be Revived?", *Middle East Review of International Affairs (MERIA)*, Cilt. 3, No. 4, Aralık 1999, s. 90-99.
- Peters, Joel, "Europe and the Middle East Peace Process: Emerging from the Sidelines", içinde Stelios Stavridis, Theodore Couloumbis, Thanos Veremis ve Neville Waites, der., *The Foreign Policies of the European Union's Mediterranean States and Applicant Countries in the 1990s* (Great Britain: Macmillan Press Ltd, 1999), s. 295-316.
- Peters, Joel, "Europe and the Israeli-Palestinian Peace Process: The Urgency of Now", *European Security*, Cilt. 19, No. 3, Eylül 2010, s. 511-529.
- Robin, Philip, "Always the Bridesmaid: Europe and the Middle East Peace Process", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 10, No. 2, Kış/Bahar 1997, s. 69-83.
- Soetendorp, Ben, "The EU's Involvement in the Israeli-Palestinian Peace Process: The Building of a Visible International Identity", *European Foreign Affairs Review*, Cilt. 7, No. 3, 2002, s. 283-295.
- Stern, Paul C. ve Daniel Druckman, *International Conflict Resolution After the Cold War* (Washington: National Academy Press, 2000).
- Stetter, Stephan, "Democratization Without Democracy? The Assistance of the European Union for Democratization Process in Palestine", içinde Annette Jünemann, der., *Euro-Mediterranean Relations After September 11: International, Regional and Domestic Dynamics* (Great Britain: Frank Cass, 2004), s. 153-173.

Tocci, Nathalie, "The Widening Gap Between Rhetoric and Reality in EU Policy Towards the Israeli-Palestinian Conflict", *CEPS Working Document*, No. 217, Ocak 2005.

Tocci, Nathalie, *The EU and Conflict Resolution: Promoting Peace in the Backyard* (London: Routledge, 2007).

Yazarın Kısa Özgeçmişi / Biography of the Author

Taylan Özgür Kaya, 2001 yılında Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden lisans, 2004 yılında ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden yüksek lisans ve 2010 yılında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecesini almıştır. Halen Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yardımcı doçent doktor olarak çalışmaktadır. Yazarın AB dış politikası ve AB'nin Orta Doğu Barış Süreci'ndeki rolü ile ilgili makaleleri ve IB Tauris Publishers tarafından basılan 'The Middle East Peace Process and the EU: Foreign Policy and Security Strategy in International Politics' başlıklı bir kitabı bulunmaktadır.

Taylan Özgür Kaya, received his BA from Marmara University, Department of Political Science and International Relations in 2001, his MSc from the Middle East Technical University, Department of International Relations in 2004, and his PhD from the Middle East Technical University, Department of International Relations in 2010. He is working as an assistant professor at the Department of International Relations, Necmettin Erbakan University. Kaya has several articles on EU's foreign policy and EU's role in the Middle East Peace Process, and his book 'The Middle East Peace Process and the EU: Foreign Policy and Security Strategy in International Politics' was published by IB Tauris Academic Publishing.